

27 AGUSTOS 1991

ilim dalı: TTM

madde: Çankırı

A. Br. : c. VI, s. 319-320

B. L. : c. I, s. 2572-2573

F. A. : c. —, s. —

M. L. : c. II, s. 139-140

T. A. : c. II, s. 373-375

Bu ildeki cami, kuran kursu, din görevlisi, öğrenci v.s konularda ki istatistik bilgiler için "CAMİ" poşetine müracaat ediniz.

Çankırı
26 MAYIS 1993

BARUTÇU,

Sema (Arş. gör.), "Çankırı Folklorunda Yaşayan Şamanizm Unsurları Üzerine Görüşler", Türk Dünyası Araştırmaları, 16 Sa. (Şubat 1982), 155-162.

Tapu-tahrir defterlerine göre 16.yüzyılda Çankırı Sancağı. KANKAL, Ahmet. Doktora. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993. 332s., 254 ref. Danışman: Prof. Dr. Kazım Yaşar Koprıman. Dili: Tr.

MAYIS 1998
MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

915.611205
TU.Ç Turkey [Yearbooks]

Çankırı il yıllığı. 1967.- Ankara: [T.C. İçişleri Bakanlığı Çankırı Valiliği]. 1973. 172 p., [23] leaves of plates: ill. (some col.), maps; 27 cm.
Title on added t.p.: 11 yıllığı 1967
Çankırı

1. Çankırı I. Title

Çankırı Folkloru

Sema Barutçu

18 KASIM 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Türk Dünyası Araştırmaları Der.
s.16, sf.155-162 Şubat 1982

304.209561
RA.T

Raif

(Türkiye'nin sihhi içtimai coğrafyası:
Kengiri vilayeti)

توركيه نك صحن اجتماعي جوغرافياسی
كنغري ولايتی / تالیف رائف - استانبول
صحن و اجتماعي معاونت و كالتی ۱۹۲۶

48 p.; 23 cm.- (T.C. Sıhhiye ve Muavenet-i
İçtimaliyye Vekaleti neşriyatı; no. 23)

I. Human Geography, Turkey I. Author (Arabic)
II. Title III. Title: Kengiri Vilayeti IV. Title
(Arabic) V. (Series)

1063

-Çankırı

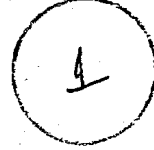
D.491

29 NISAN 1992

SATILMADA

VIII.VAKIF HAFTASI KİTABI

5 HAZİRAN 1992

TÜRK VAKIF MEDENİYETİ ÇERÇEVESİNDE YUNUS EMRE VE DÖNEMİ,
RESTORASYON

VE

KIBRIS VAKIFLARI
SEMİNERLERİ

4-5-9 Aralık 1990 Ankara

Ulkate 153-165 sayfaları orijinaldedir

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI

ANKARA -1991

ÇANKIRI MERKEZ VE İLÇELERİNDE YAPILAN ESKİ ESER TESBİT ÇALIŞMALARI 3

Nadir TOPKARAOĞLU

Cankırı ilinin Çerkeş, Atkaracalar, Bayramören, Kurşunlu, Ilgaz, Yapraklı, Kızılırmak, Eldivan il-
çeleri ile Merkeze bağlı Korgun Bucağı sınırları içerisinde yer alan, 1838, 1943, 1944 ve
1951 yılı depremlerinin tahribatından kurtulabilen ve mahallinde tesbitini yaptığımız 41 adet
eserden bir kısmını kısa bilgilerle tanıtmaya çalışacağım.

ÇERKEŞ İLÇESİ VE ESERLERİ

Evliya Çelebi, Çerkeş'e 17. yüzyıl ortalarında uğramış ve seyahatnamesinde bu ilçeden, 300 hane-
li, bir camisi, bir hamamı, bir hanı olan küçük bir belde şeklinde bahseder.

İlçe sınırları içerisinde yer alan eserlerin çoğunluğu 1944 yılı depreminde yıkılmıştır.

IV. Murat Hamamı:

Hamam, 17. yüzyılın ilk yarısında Sultan IV. Murad tarafından yaptırılmıştır.

Yapı, erkekler ve kadınlar kısımlarından oluşmaktadır. Erkekler kısmı soyunmalığın çatısı yıkılmış-
tır. İliklik pandandif geçişli iki kubbe, sıcaklık ortada pandandif geçişli ana kubbe, onun etrafında, yer
alan eyvan ve halvet hücreleri tromp geçişli kubbelerle örtülüdür.

Kadınlar kısmına, soyunmalığı ahşap moloz artıkları ile doldurulduğundan girilememektedir. İliklik
iki kubbe, sıcaklıkta yer alan iki halvet hücresi birer kubbe ile örtülüdür. Duvarlar dıştan moloz taş örtülü-
dür.

Halen şahıs elinde ve metruk durumdadır (Resim:1).

Yeni Hamam:

Kitabesi bulunmamaktadır.

Tek planlı hamamın, güneyde yer alan soyunmalığı muhdestir.

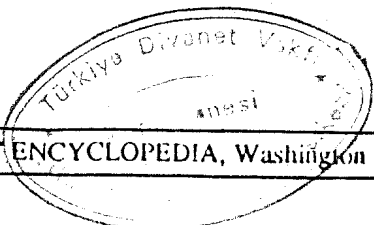
İliklik ortada pandandif geçişli kubbe, yanlarda aynalı tonozla örtülüdür. Sıcaklık ortada pandandif
geçişli kubbe, eyvanlar, aynalı tonoz, halvet hücreleri tromp geçişli kubbelerle örtülüdür. Duvarlar dıştan
moloz taş örgülüdür.

Halen şahıs mülkiyetinde ve hırdavat deposu olarak kullanılmaktadır.

Piri Sani Türbesi:

Türbe, 1734 yılında ölen Halvetiye Dergahı şeyhlerinden Hacı Mustafa Efendi için yaptırılmıştır.

Türbe kare planlı ve pandandif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kubbe 1944 yılında dıştan kiremit kaplı
çatı ile kapatılmıştır.

- Ankara
- Mezgat
- Sankari

David fled there (2 Sm 17.22-29) during the revolt of *Absalom. In the main it is a rugged, mountainous region with peaks rising well over 3,000 feet. It receives abundant rainfall during the winter months and heavy dew in the summer. In antiquity it was famous for its forests, which provided a living for its people; its timber was valuable, and the medicinal balm gathered from its trees became proverbial (Jer 8.22; 46.11). Its vineyards produced excellent grapes, and olives grew in the sheltered valleys. Galaad, where not neglected, is still a reasonably fertile region; although its great forests are gone, the highest sections are covered with scrub oak and evergreens, and the cleared areas afford good pastureland. Its chief cities in the older period were *Ramoath-Galaad, Phanuel (Penuel), and *Mahanaim; those of the later period were Pella and *Gerasa in the Decapolis.

Bibliography: EncDictBibl 828-829. N. GLUECK, AnAmSch OrRes 18-19 (1939); 25-28 (1945-49). H. HAAG, LexThK² 4: 893. Abel GéogrPal 1:276. D. BALY, *The Geography of the Bible* (New York 1957) 226-231.

[C. F. DE VINE]

GALANO, CLEMENTE, Theatine missionary, theologian, and Orientalist; b. Sorrento; d. Leopoli, May 14, 1666. He was professed at Holy Apostles Monastery, Naples, Feb. 25, 1628, and in 1636 appointed to the Georgian missions to reunite the Armenian Church with Rome. His negotiations with the Armenian patriarch, Ciriac of Erivan, ended short of success, cut off by the patriarch's death. In addition to his spiritual activities, Galano opened a college in Constantinople, publishing there his Armenian grammar and logic. He was forced to leave for Rome with his followers in 1645 because of the violent opposition of the newly elected Patriarch David. His group, made up of disciples and dignitaries converted from the Greek-Armenian Church, was warmly received by Pope Urban VIII. Shortly afterward, Galano was appointed professor of the Armenians in the college De Propaganda Fide, staffed by Theatines since 1641. In 1663 the Congregation for the Propagation of the Faith sent Galano and Louis Pidou to Poland to work toward reunion with the Church of Rome among the Polish-Armenians. They opened an Armenian college in Leopoli. On the eve of success, death overtook Galano, but Pidou completed the work and saw the end of the schism.

Bibliography: F. A. VEZZOSI, *Scrittori dei chierici regolari detti teatini*, 2 v. (Rome 1780). A. PALMIERI, DTC 6:1023-25. Hurter Nomencl 4:118-119. F. ANDREU, EncCatt 5:1853.

[A. SAGRERA]

GALANTINI, HIPPOLYTUS, BL., founder of the secular Institute of Christian Doctrine; b. Florence, Oct. 12, 1565; d. there March 20, 1619 (feast, March 20). The son of a silk weaver, Filippo Galantini (Galanti), he supported himself by this trade and remained a layman all his life. Although cured of a severe illness, he lacked health to enter the cloister; he decided at the age of 12 to devote himself to the service of God. Archbishop Alessandro de' Medici, recognizing his spiritual gifts, permitted him to use the church of S. Lucia al Prato to instruct children. Four years later Galantini established a confraternity for the religious education of poor children. Opposition, based on want of money and his own lack of secular education, delayed his plan until 1602. His work and his zeal came to the attention

of Clement VIII, who ordered that an oratory dedicated to St. Francis and St. Lucy should be built for his use. There at the age of 37, Galantini founded the Institute of Christian Doctrine and composed the rule for his associates. His own reputation for holiness and the ascetic spirit of his followers won for members of the institute the title "Vanchetoni" (unworldly ones). The practice of nocturnal adoration may be traced back to his use of this devotion to keep youth from dangerous entertainment. The Franciscans consider him as one of their tertiaries. He saw his work spread through northern Italy before he died of a painful illness. He was beatified by Leo XII in 1825.

Bibliography: D. A. MARSELLA, *De beato Hippolyto Galantino* (Rome 1826). P. BREZZI, EncCatt 5:1855. Butler Th Att 1:650.

[G. M. GRAY]

GALATIA

A region in central Asia Minor. The name Γαλατία (Galatia) is derived from that of the Γαλάται (Galatians), a variant form of Κελτοί (Celts), the name of a people speaking the Celtic language who came from the East into central and western Europe probably around the beginning of the 1st millennium B.C.

In History. In the first half of the 3d century B.C. a group of this Gallic or Gaulish people invaded the Balkans, Macedonia, Thrace, and Greece. After they were repulsed from Greece, three of their tribes, embracing about 20,000 souls, crossed over into Asia Minor in 178 B.C. at the invitation of King Nicomedes I of Bithynia, who sought their military service. For the next half century they overran most of Asia Minor until they were subdued by King Attalus I of *Pergamum (c. 232 B.C.). Thereafter they settled in central Asia Minor, both to the east and to the west of the great bend of the Halys River.

In this region, Galatia in the strict sense, the Gaulish invaders formed merely the ruling class, to whom the earlier inhabitants (Phrygians in the west and Cappadocians in the east) were subject. After Galatia had been a vassal state of Pergamum and a half-independent kingdom, it became a client state of Rome in 64 B.C. When King Amyntas of Galatia died in 25 B.C., the country was incorporated into the Roman Empire and formed part of a newly established province, which bore the same name. However, the Roman Province of Galatia as then constituted was much larger than the original region of Galatia; it included also the districts of Lycaonia and Pisidia in the south and the southern part of Phrygia in the southwest. When the Roman Emperor *Diocletian reorganized the provinces of the empire (c. 295), he divided the Province of Galatia into two provinces, of which only the northern half (Galatia in the strict sense) was now called Galatia. In the 11th century the country was conquered by the *Seljuks, and in the 14th century it fell to the possession of the *Ottoman Turks.

In the Bible. Because the term Galatia was used by ancient writers to designate either Galatia in the strict sense or the Roman Province of Galatia or even southern Gaul (later France), the exact meaning of the term as used in the Bible is often uncertain and, in connection with the missionary activity of St. Paul, still much disputed. The Galatians who are mentioned in 2 Mc 8.20 are, no doubt, men from Galatia in the strict sense, who often served as mercenary troops.

MADRID TAYLOR LIBRARY
SONRA OLLIG HOJINIAN
29 OCAK 1997

Çankırı (030756)

C

21 Eylül 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SUNMA GELEN DOKÜMAN

Çankırı

Çankırı (formerly also known as Kengiri or Kāngiri in Ottoman orthography, and popularly as Çengiri or Çangırı) is a city in present-day north-central Turkey, approximately 97 kilometres northeast of Ankara. Situated in a valley at an altitude of 730 m, it is an agricultural centre, as well as the capital of Çankırı province (*il*), which is divided into 12 districts (*ilçeler*). Its name derives from Gangra Castle, an ancient fortress on Çankırı's Karatekin Hill, around which the city developed.

Soon after the Saljūqs defeated the Byzantines at Malāzgird (463/1071), the Dānishmendid Qaratigin (Karatekin) captured Çankırı (most likely in 468/1075). The Byzantines reoccupied the town briefly during the twelfth century, but it was retaken by the Dānishmendids, and it later fell to the Saljūqs. Subsequently, it changed hands several times between the Jāndārids (Çandarogulları) of Kastamonu and the Ottomans. Sultān Mehmed I (r. 816–24/1413–21) finally incorporated Çankırı into the Ottoman realm in 822/1419. Beginning in the early sixteenth century, it served as the centre of the *san-*

caq of Çankırı, in the *eyālet* (province) of Anadolu. When this province dissolved in 1826, the *sancaq* became part of the *eyālet* of Bozok, and it was integrated later into the *eyālet* of Kastamonu.

Despite its location halfway between the important centres of Ankara and Kastamonu, and on caravan routes from central Anatolia to ports on the Black Sea (to İnebolu and Sinop via Kastamonu and to Samsun via Tosya), Çankırı developed slowly. From the early sixteenth century to the late eighteenth century, the town's population rose from roughly 2,000 to slightly over 10,000. By the end of the nineteenth century, its inhabitants numbered 15,000 (including some 700 Greeks and 400 Armenians), and the population of the *sancaq* was 150,000.

The local economy revolved mainly around agriculture in the adjacent region and handicrafts manufactured in the town, especially felt and woollen products. An annual livestock fair, which attracted traders from Anatolia in the nineteenth century, provided an essential source of income for the municipality (*belediye*). Pious foundations, which operated shops and markets, also played a crucial role in

43720

Çankırı Mevlevihanesi (Konya Mevlana Müzesi Arşivi'nde 69, 70 nolu zarflardaki belgelere göre)The House of Mevlevîs of Çankırı. *ATA, Feriðun*. Yüksek Lisans. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995. 222 s., 20 ref.
Danışman:Y.Doç.Dr.Yusuf Küçükdağ. Dili:En.

Çankırı 030756

41201

Çankırı'nın 22 nolu şer'iyye siciline göre XIX.yüzyıl başlarında (H.1218-1223, M.1803-1808) Çankırı Sancağı. *GÖRMEN, Ali*. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995. 78 s., 47 ref.
Danışman:Doç.Dr.Salim Koca. Dili:Tr.

22 Haziran 2015

SONRA GELEN DOKÜMAN
KALDE YAYINLANMIŞTIR

41141

Şer'iyye sicillerine göre 19.yüzyıl başlarında Çankırı'nın idari ve sosyal durumu. *ELİBOL, Ahmet*. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995. 110 s., 57 ref.
Danışman:Prof.Dr.Kazım Yaşar Koprıman. Dili:Tr.

Çankırı 030756

22 Haziran 2015

SONRA GELEN DOKÜMAN
KALDE YAYINLANMIŞTIR

030756

ÇANKIRI

- 1 İLKNUR BAYRAK İŞCANOĞLU, Eldivan ilçesi (Çankırı) ağızı, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2007
- 2 NURÇİN AKKAYA, Taşrada bir değişim örneği:Cumhuriyetin ilk yıllarında Çankırı (1923 - 1939), Kırıkkale Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
- 3 ÖZKAN AYDOĞDU, Çankırı ili ve yöresi ağızları, Fırat Üniversitesi, Doktora, 2011
- 4 UĞUR KÖSE, H.1063-1065 (1058), M.1653-1655 tarihli Çankırı Şer'iyye Sicilinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
- 5 HATİCE SARGIN, Çankırı âşıklık geleneği ve Çankırlı Âşık Durmazî (Bilâl Durmaz), Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011
- 6 MEVLÜT DEDE, Osmanlı aile araştırmaları bakımından Adana ve Çankırı şer'iyye sicillerinin karşılaştırmalı incelemesi (1215-1296/1800-1876), Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
- 7 MEVLÜT DEDE, Osmanlı aile araştırmaları bakımından Adana ve Çankırı şer'iyye sicillerinin karşılaştırmalı incelemesi (1215-1296/1800-1876), Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
- 8 UĞUR KÖSE, H.1063-1065 (1058), M.1653-1655 tarihli Çankırı Şer'iyye Sicilinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009 (Sicil)

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 Aralık 2014

030756 ÇANKIRI
İSMAİL YILDIZ, *XVIII. yüzyılın ilk ve son
çeyreğinde Çankırı (Şer'iyye sicillerine dayalı
bir karşılaştırma denemesi)*, Gazi Üniversitesi,
Yüksek Lisans, 2008

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

164708
956.12
ELİ.Ş

ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE
XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA ÇANKIRI'NIN (030756)
İDARİ VE SOSYAL DURUMU

41141

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hazırlayan
Ahmet ELİBOL

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Kâzım Yaşar KOPRAMAN

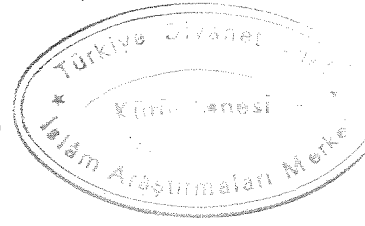
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	164708
Tas. No:	956.12 ELİ.Ş

ANKARA - 1995

Çankırı

MEVLÂNÂ MÜZESİNDEKİ ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA ÇANKIRI MEVLEVİHÂNESİ

Mevlevihane Of Çankırı In Light Of Archive Documents
In Mevlana Museum

Ferudun ATA*

MADDE TAYİNİNDEN
SONRA GELİR BÖLÜMÜ

23 OCAK 2009

GİRİŞ

Mevlevîlik, yüzyıllar boyu Türk-İslâm kültürü içinde önemli bir yere sahip olmuştur. İnsanlara telkin etmiş olduğu sevgi, birlik ve beraberlik ruhu, toplum bütünlüğüne yönelik verdiği mesajlar, her seviyeden insanın dikkatini çekmiştir. Türk sultanları, beyleri ve devlet adamları Mevlevîliğe gönül vermişler, O'nun akîdelerini yaşamaya ve yaşatmaya çalışmışlardır. Hz. Mevlânâ'nın ölümünden sonra (17 Aralık 1273) dostları, sevenleri ve yakınları tarafından teşkilâtlandırılan Mevlevî tarikatı, fetihlerle beraber daha geniş coğrafyaya yayılmıştır.¹ Öte yandan özellikle dervişler, fetihlerle genişleyen bu coğrafyanın vatan haline getirilmesinde ve buralarda Türk-İslâm kültürünün yerleşmesinde önemli görevler ifa etmişlerdir.²

Mevlevî şeyh ve dervişleri daima halk ile bir bütün olmuşlardır. Köylere kadar gidip Mevlevîliği yayan ve buralarda dergâhlar açılmasını sağlayan söz konusu bu gönül erleri, insanlığa telkin ettikleri duygu ve düşünceler sayesinde Anadolu'da, Balkanlar'da, Ortadoğu'da ve Kıbrıs'ta her din ve coğrafyadan insana yön vermişlerdir. Onlara ahlâkın, faziletin, ümidin prensip hale getirilmesini tavsiye etmişler, aralarında fark gözetmemişlerdir. İslâm dininin temel değerlerinin öğreticisi olmuşlardır. Böylece kendine has bir ekol geliştiren Mevlevîlik zamanla müesseseleşmiş; Melevîhâne, Mevlevî Dergâhı, Mevlevî Tekkesi, Mevlevî Aşitânesi gibi isimlerle anılmıştır. Mevlevîhâne genel bir isimlendirme olup, Mevlevî âyinlerinin yapıldığı, iâşe ve ibâtesinin temin edildiği tarikat yapılarıdır.³

Mevlevîhâneleri kuranlar, Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi zamanında, hatta daha sonraları bizzat Mevlevî halifeleri idi. Ancak XVI. yüzyıldan sonra Mevlevî dergâhlarını beyler, paşalar, vezirler yaptırmaya başlamışlardır. Meselâ; Peçoy Mevlevîhânesi 1665 yılında Gazi Hasan Paşa, Kayseri Mevlevîhânesi de 1675'te Bayram Paşa tarafından yapılmıştır.⁴

Böylece Mevlevîhânelerin çoğalması ve artık paşaların ve hatta sultanların desteğiyle yapılması, buraların vakıflarını da artırmış, her türlü tamiri, yenilenmesi ve diğer bir çok ihtiyaçları devlet ve vakıflar eliyle karşılanırmıştır. Mevlevîhâneler sadece dinî bir müessese olmayıp, siyasî, sosyal hayatta da aktif olarak yer almıştır. Bir çok devlet adamı Mevlevîlikle yakından ilgilenmiş, zaman zaman Mevlevîlerin desteğini almışlardır.⁶ Mevlevîlik III. Selim'den itibaren siyasî hayatta ehemmiyet kazanmış, çelebiler sultanlara kılıç kuşatmışlardır.⁷

* Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

1 Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul 1983, s. 30.

2 Bu konuda geniş bilgi için bkz: Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak, İstîlâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri", Vakıflar Dergisi, II, Ankara 1942, s. 279-362.

3 Hasan Özönder, "Karaman (Larende) Mevlevîhânesi", Selçuk Üniversitesi 2. Millî Mevlânâ Kongresi (Tebliğler), Konya 1988, s. 144.

4 A. Gölpınarlı, Mevlevîlik, s. 246-247.

5 Yusuf Küçükdağ, "Mevlânâ Dergâhı Vakıfları", (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1986.

6 Ahmet Yaşar Ocak, "Türk Tarihinde Merkezi İktidar ve Mevlevîler (XIII-XVIII. Yüzyıllar) Meselesine Kısa Bir Bakış", II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Mayıs 1996, S. 2, s. 21

7 A. Gölpınarlı, Mevlevîlik, s. 274.

İLLERDEKİ MESLEK YÜKSEKOKULLARI

1. ANTALYA (Akdeniz Üniversitesi)
Antalya MYO.
2. BURDUR (Akdeniz Üniversitesi)
Burdur MYO.
3. ISPARTA (Akdeniz Üniversitesi)
Isparta MYO.
4. ESKİŞEHİR (Anadolu Üni.)
Meslek YO.
5. AFYON (Anadolu Üni.)
Afyon MYO.
6. BİLECİK (Anadolu Üni.)
Bilecik MYO.
7. KÜTAHYA (Anadolu Üni.)
Kütahya MYO.
8. ÇANKIRI (Ankara Üni.)
Çankırı MYO.
9. KASTAMONU (Ankara Üni.)
Kastamonu MYO.
10. ERZURUM (Atatürk Üni.)
Erzurum MYO.
11. ERZİNCAN (Atatürk Üni.)
Erzincan MYO.
12. İSTANBUL (Boğaziçi Üni.)
Meslek YO.
13. SIVAS (Cumhuriyet Üni.)
Sivas MYO.
14. TOKAT (Cumhuriyet Üni.)
Tokat MYO.
15. ANTAKYA (Çukurova Üni.)
Antakya MYO.
16. MERSİN (Çukurova Üni.)
Mersin MYO.
17. DİYARBAKIR (Dicle Üni.)
Diyarbakır MYO.
18. URFA (Dicle Üni.)
Urfa MYO.
19. MARDİN (Dicle Üni.)
Mardin MYO.
20. İZMİR (Dokuz Eylül Üni.)
İzmir MYO.
21. DENİZLİ (Dokuz Eylül Üni.)
Denizli MYO.
22. İZMİR (Ege Üni.)
İzmir MYO.
23. UŞAK (Ege Üni.)
Uşak MYO.
24. KAYSERİ (Erciyes Üni.)
Kayseri MYO.
25. YOZGAT (Erciyes Üni.)
Yozgat MYO.
26. ELAZIĞ (Fırat Üni.)
Elazığ MYO.
27. BİNGÖL (Fırat Üni.)
Bingöl MYO.
28. TUNCELİ (Fırat Üni.)
Tunceli MYO.
29. MUŞ (Fırat Üni.)
Muş MYO.
30. ANKARA (Gazi Üni.)
Maliye-Meslek YO.
Tapu Kadastro MYO.
Sağlık Hizmetleri MYO.
31. BOLU (Gazi Üniversitesi)
Bolu MYO.
32. KIRŞEHİR (Gazi Üni.)
Kırşehir MYO.
33. ANKARA (Hacettepe Üni.)
Ankara MYO.
Sağlık Hizmetleri MYO.
34. ZONGULDAK (Hacettepe Üni.)
Zonguldak MYO.
35. MALATYA (İnönü Üni.)
Malatya MYO.
36. ADIYAMAN (İnönü Üni.)
Adıyaman MYO.
37. İSTANBUL (İstanbul Üni.)
Teknik Bilimler M.Y.O.
Sağlık Hizmetleri MYO.
38. SAKARYA (İstanbul Tek. Üni.)
Sakarya MYO.

Emiroğlu, Kudret (2000), "Trabzon'da XIX. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Kahvehane ve Kitabevi Bağlamında Toplumsal Tabakalanma, Kültür ve Siyaset", *Kebikeç*, Sayı: 10, s. 187-222.

Goloğlu, Mahmut (1975), *Trabzon Tarihi, Fetih'ten Kurtuluş'a Kadar*, Ankara.
Karahasanoğlu, Subutay Hikmet (1991), "Asar-ı Hâme-i Sırrı Paşa", *Tarih ve Toplum*, Ekim/Sayı: 94, s. 61-64.

Mehmed Süreyya (1997), *Sicill-i Osmanî*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları
Öksüz, Hikmet (1999), "Hicaz Su Yollarının (Mekke-i Mükerrerme: Ayn Zebide) Tamiri İçin Trabzon ve Havalisinden Toplanan Yardımlar", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildiriler 6-8 Kasım 1998*, Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, s. 443-460.
Şakir Şevket (2001), *Trabzon Tarihi*, haz. İsmail Hacifettahoğlu, Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları.

Abstract

As could be seen in the Trabzon province yearbooks, the ruling bureaucratic elit of Trabzon consists of the descendants of the local elit of the ayan era and is legitimized by the Abdülhamit II regime and the economic, social and political processes in the last era of the Ottoman Empire and the Republic, could also be read by the transformations of those families.

Key words

Trabzon, Ottoman provincial yearbooks. Ottoman bureaucratic system and the local elit.

1902 Çankırı Depremi

Ömer TÜRKÖĞLU

Bir deprem kuşağı kenti olan Çankırı ve ilçelerinde tarih boyunca değişken şiddetlerde onlarca deprem yaşanmış, telafisi zor maddi zararlar bir yana, kaybedilen yüzlerce can yöre halkını tarifsiz yas ve kederlere sevk etmiştir.

Son olarak 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde yaşadığımız büyük depremler ile kamuoyunun gündemine giren bu doğal afet, aslında Anadolu halkı için hiç de yabancı değildir. Hatta ülkemizin büyük bir bölümünün deprem kuşağı içinde yer aldığı düşünülürse, insanımızın bilincinde -folklorik de olsa- bir "deprem kültürü" nün oluştuğu bile söylenebilir.

Ne var ki bu deprem kültürünün "folklorik" anlayıştan ve kaderci bakış açısından kurtarılıp bilinçli bireylerle ve devletin katkısıyla, üstelik sadece depreme değil, her türlü doğal afete karşı bilimsel tedbirlerin alındığı bir kültüre ve anlayışa dönüştürülmesi gerekmektedir.

Böyle bir dönüşümün gereklerinden birisi de geçmişte yaşanan depremleri bilmek, sonrasında alınan tedbirleri öğrenmek ve yaşananları kavramaktan geçmektedir.

Bundan yüz yıl önce, 9 Mart 1902 Pazar günü Çankırı'da meydana gelen deprem ve sonrasında yaşananlarla ilgili bildiklerimiz, devletin, bürokrat kesimin, yerel yöneticilerin ve halkın, deprem ve sonrasında ne yaptıkları ve neler yaşadıkları konusunda ipuçları verecek düzeydedir.

İmparatorluğun geneli bir yana, başkent İstanbul ve buradaki merkezi yönetim, depreme ve sonrasında yaşananlara hiç de yabancı değildir. Çankırı depreminden sadece sekiz yıl önce 10 Temmuz 1894'de İstanbul, birbiri ardı sıra gelen üç depremle

ÇANKIRI MEVLEVİHANESİ

Feridun ATA

Danışman : Yrd.Doç.Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
1995, Sayfa: 222

Mevlevilik, Türk-İslâm kültürü içinde önemli bir mevkiye sahiptir. Hz.Mevlana'nın 17 Aralık 1273'te ölümünden sonra yakın dostlarından Çelebi Hüsameddin ve daha sonra oğlu Sultan Veled'in sayesinde Mevlevilik kuralları, prensipleri olan bir tarikat olarak teşkilatlandırılmıştır. Böylece Mevlevilik, önce Konya'da, daha sonra ise ülke içinde ve dışında bir çok seveni ve müridi bulunan büyük bir doktrin olarak toplumun içinde taht kurmuştur.

Mevleviliği kuranlar, kendi tarikat prensiplerini yaşamak, felsefelerini yayabilmek için teşkilatlanmışlar ve bunun için ihtiyaç duyulan Mevlevihaneleri tesis etmişlerdir. Mevlevihaneler, milletin ve idarecilerin desteğiyle Anadolu, Balkanlar ve Ortadoğu gibi diyarlarda hızla çoğalmış, her din ve coğrafyadan insana duygu ve düşünce bakımından yön vermiştir. Mevlevihane genel bir isimlendirme olup, Mevlevi ayinlerinin yapıldığı, iâşe ve ibatesinin temin edildiği tarikat yapılarıdır. Mevlevihaneler, sadece dini bir müesseseye olmayıp, siyasi ve sosyal hayata da aktif olarak katılmıştır.

Mevlevihaneler zincirinin bir halkasını da Çankırı Mevlevihanesi teşkil etmektedir. Çankırı Mevlevihanesi'nin binası ilk defa XIII.yy.da Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın Çankırı'ya Melik tayin ettiği Cemaleddin Ferruh tarafından Daru'ş-Şifa olarak yaptırılmıştır. Daha sonra binaya Taş Mescid diye anılagelen fevkani bir Daru'l-Hadis ve türbe yaptırmıştır. Sonraları ise bina Mevlevihane olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde, 1926 yılına kadar tekke görevini devam ettirmesine rağmen, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması üzerine yanlış değerlendirilerek yıkılmış, sadece türbe ve mescid kısmı ayakta kalabilmiş ve "Taş Mescid" olarak ziyarete açılmıştır.

THE HOUSE OF MEVLEVIS IN ÇANKIRI

Mevlevi Dervish sect has got an important place in Turkish and Islamic cultures. Mevlevi Dervish sect has been arranged as an İslâmîc path wich has got its own rules and principles by one of Mevlana's close friends Hüsameddin

Çelebi and secondly his son, Sultan Veled after Mevlana's death on 17th December 1273 Mevlevi Dervish sect, there for, has become an important Islamic doctrine at first in Konya and then nationally and internationally.

The founders of Mevlevi Dervish sect have become organized to announce their philosophy and to live according to the principle of their doctrine, and so they have established the first the House of Mevlevis needed. The number of the Houses of Mevlevis has rapidly increased in Anatolia, the middle east and in the Balkan States by the help of governors; these institutions have tried to orientate the people from different rations and countries. The House of Mevlevis "Mevlevihane" is a general naming in which Mevlevis can do the rite, worship, supply their needs like feeding and accommodation. These buildings have been used for the use of their doctrine. The House of Mevlevis haven't also been religious places, but they have also taken place in the political and social activities.

One of ring in the chain of the Houses of Mevlevis has been formed by the House of Mevlevis in Çankırı. The House of Mevlevis Çankırı has first been built as a mental hospital by Cemaleddin Ferruh sent to Çankırı as Melik - governor- by one of the Sultans of Anatolian Seljukians, Alaaddin Keykubat. Later on, an alm-house and a mausoleum called Taş Mescid have been added to this buildings. Than this building has been used as a house of Mevlevis. Although this building has been used as a convent of dervishes until 1926 during Turkish Republic, it has been demolished for the dervish lodges and cells were closed; only the mausoleum and the mosque parts have remained standing and nowadays it has become a visited place.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Özetleri 1990-1998, Konya, 1999. İSAM-DN:75074

cilt: I

Tarih Araştırma Dalı
Yakıncağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek lisans tezi.

14 AGUSTOS 2001

MALİYE VE İKTİSADİ İŞLER BAKANLIĞI
SONRASI GÖZLENDİRİLMİŞTİR

SÂLNÂMELEERDE ÇANKIRI

KASTAMONU VİLÂYETİ
SÂLNÂMELEERİNDE
ÇANKIRI (KENGİRİ) SANCAĞI
(1869-1903)

T.D.V. İSAM
KÜTÜPHANESİ'NE

Ömer Türkoğlu

07 ARALIK 2001

Hazırlayan
Ömer Türkoğlu

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	77130
Tas. No:	059.95615 SAL. 4

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ÇANKIRI VALİLİĞİ

Centur, -1999

STUDIES
IN ISLAMIC LAW
AND SOCIETY

EDITED BY

RUUD PETERS AND BERNARD WEISS

VOLUME 17

LOCAL COURT, PROVINCIAL SOCIETY
AND JUSTICE IN
THE OTTOMAN EMPIRE

*Legal Practice and Dispute Resolution in Çankırı
and Kastamonu (1652-1744)*

BY

BOĞAÇ A. ERGENE

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	99852
Tas. No:	340-956 ERG-L

BRILL
LEIDEN • BOSTON
2003

The Town of Çankiri: Its Population and Development

M. Mebdî İlhan

Although there are fourteen registers on the Ottoman province of Çankırı (Kengiri) in the Başbakanlık (Prime Ministerial) Archives (BA) of Istanbul, five in Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-i Kadime Archives of Ankara (TKGM) and two in Istanbul Belediye (Municipality) Library, I made use only of those registers that had information on the population and economy of the town. Two of these registers were detailed (*mufassal*) ones. The one in Istanbul [BA, TD (*Tabrir Defter*) No. 100] is dated 927/1521 and the other one in Ankara (TKGM TD No. 81) is dated 986/1578. Both of these registers have detailed information on the quarters of Çankırı. However, there is a third register that also has information on the quarters. This third one, the so called *muhasebe defteri* (summarised account register) is already published in facsimile.¹ Although this third register stored in Başbakanlık Archives of Istanbul (TD No. 438), is dated 937/1530 a study of it shows that it is a synopsis of the *mufassal* register dated 1521. First, the *hane* (household) and *mücerred* (bachelor) entries were the same for almost all the quarters with some minor exceptions. These exceptions were either due to some minor changes that were actually recorded by the register or they were due to scribal errors. The second case is more likely for there is no doubt that the 1530 register is actually a summarised account of the 1521 register.

In all three registers there are fairly good records of tax-exempts. In particular, religious personages, particularly imams and muezzins, appear to be fully recorded. We can classify these tax-exempts under three categories:

1. Religious personages such as imam, muezzin, *hatib* (preacher), *müderriş*, *sermahfil* (chorus head), *hafız*, *şeyh*, *kayyum* and *kadı* (judge).
2. Non-clerical officials such as *ketbuda*, *muhassil* (tax collector), *mütevelli* (administrator, trustee of an endowment), *emir*, *mülazım* (lieutenant).
3. Disabled personages such as *mecnun* (crazy, mad) *divane* (insane), *a'ma* (blind), *kötürüm* (paralysed) and *ma'lul* (disabled).

*Edited by Colin Imber and Keiko Kiyotaki,
Frontiers of Ottoman Studies: State, Province,
and the West, vol. I, London 2005, s. 127-138*

ISAM 141783

25 TEM 2006

176321

AHMET ELİBOL
XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA
ÇANKIRI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	176321
Tas. No:	956.12 ELİ.0

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

5 EYLÜL 2008

MART - 2008

İSAM Kütüphanesine hediye edildi
Ahmet Karakul
16.01.2009

31 Ocak 2009

MADDE TAYİNİNDİRİLMİŞ
SONRA GİLEN DOKÜMAN

XVI. Yüzyılda ÇANKIRI

Tahvile Dönümlü Vakıf İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	176743
Tas. No:	956.12 KAN.0

ÇANKIRI BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI

Çankırı, 2009

- Rodrigue, Aron (1997), *Türk Yahudilerinin Batılılaşması "Alliance Okulları" 1860-1925*, Araç Yayınları, Ankara.
- Tozlu, Necmettin (1991), *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tunca, Ayhan (2006), *Edirne için Notlar ve Edirne'de Tarih Kültür İnanç Turu*, İnkilap Kitapevi, İstanbul.
- Türk, Fahri (2007), "Yahudi Devleti'nin Demografik Temelleri: Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Osmanlı Devleti'nin Filistin Siyaseti", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 9, sayı 2, s. 69-104.
- Vahapoğlu, Hidayet (1992), *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, 2. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

İnternet

- http://edirne.meb.gov.tr/egitim_kurumlari_tanitici_bilgiler/143055.htm (07.07.2008).
- <http://www.newadvent.org/cathen/b.htm> (22.07.2008).
- <http://www.newadvent.org/cathen/10357a.htm>(22.07.2008).

D137

Bellekten, c. 79, sy. 268, 2009 Ankara, sy. 721-738

FRANSIZ GEZGİN VITAL CUINET'İN GÖZÜYLE ÇANKIRI ✓

FERRUH TORUK*

Giriş

Seyahatnameler, gerek klasik tarih, gerek kültür, gerekse sanat tarihi çalışmalarının önemli kaynaklarıdır. Görsel malzeme (gravür, harita, fotoğraf vb.) bakımından oldukça zengin olan seyahatnameler kentlerin, tarihî süreç içerisindeki fizikî, ekonomik ve sosyal değişimini yansıtan son derece önemli belgeler arasında yer almaktadır.

Genelde kendi isteğiyle hareket eden sivil şahıslar olarak faaliyet gösteren seyyahlar, olayları, savaşları ve kahramanları tarihî süreç içerisinde anlatan klasik tarihçilerin ve günlük yazan vakanüvislerin ihmal ettikleri, görmedikleri veya kayda değer bulmadıkları pek çok bilgiyi eserlerinde zikretmişlerdir.

Onlar bir taraftan seyahat ettikleri kentlerin insan unsuru ile ekonomik, dinî, sosyal ve kültürel durumlarını ortaya koymuşlar, bir taraftan da kendi ülkeleri ile karşılaştırarak mukayeseli bilgiler vermişlerdir.

Seyahatnameler basit hatıralar olmaktan ziyade, sonra ki araştırmacılara kıymetli bilgiler aktaran, birinci el orijinal kaynaklar niteliğindedir. Bununla birlikte kişisel değerlendirme üzerine kurulu oldukları için bu tür kaynaklardaki bilgilerin mutlaka diğer kaynaklarla karşılaştırılması gerekmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nu -genelde XIX. yüzyılda - Batılı pek çok seyyah ziyaret etmiş ve onlar, gördüklerini hatıra/günlük şeklinde yazıya dökmüşlerdir. Osmanlı ülkesi ve halkının dışarıdan nasıl görüldüğünü aksettirme imkânına sahip olan seyahatnameler, Osmanlı Devleti'nin sosyal, kültürel, siyasî, dinî, iktisadî vb. tarih araştırmaları için dikkate alınması gereken eserler arasındadır.

* Öğr. Gör. Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yozgat ferruh-toruk@yahoo.com

meler ile Paris Konferansı'nda ve Sevr'de bu adaların durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Altıncı ve son bölümde ise Lozan Konferansı'nda Ege Adaları'nun durumu ve bu konferans sonucu varılan çözümler üzerinde durulmuştur.

Kankal, Ahmet: "Tapu-Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Çankırı Sancağı", Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koparan), 332 s.

16. Yüzyılda Anadolu Eyâleti'ne bağlı bir sancak durumunda olan Çankırı Sancağı'nın idarî, iktisadî ve içtimâî durumu ile vakıf müesseseleri, başta Tahrir Defterleri olmak üzere devrin diğer kaynaklarına dayanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Giriş Bölümü'nde bölge coğrafyası ile 16. yüzyıla kadarki bölge tarihi kısaca anlatıldıktan sonra, tezin ortaya konulmasında yararlanılan kaynaklar tanıtılmıştır.

I. Bölüm'de Anadolu Eyâleti'ne bağlı bir sancak durumunda olan Çankırı Sancağı'nın idarî teşkilâtlanması anlatılmış ve 16. yüzyıl boyunca sancakta vaziyet yapmış olan sancakbeyleri ile kadılar hakkında bilgi verilmiştir.

II. Bölüm'de sancağın iskân ve nüfusu tahrir defterlerindeki bilgilere dayanılarak ortaya konulmuş ve sancağın tahmini nüfusu hakkında fikirler ileri sürülmüştür. Bu bölümde iskân merkezleri olarak önce şehir ve kasabalar mahalleleri ile birlikte tanıtıldıktan sonra nâhiyeler ve bunlara bağlı köyler hakkında da bilgi verilmiştir. Nâhiyeler ve köyler tablolar halinde gösterilerek burada yaşayan evli ve bekâr nüfus ile köylerin vergi hâsulları zikredilmiştir.

III. Bölüm'de sancaktaki hubûbât, bakliyat ve diğer üretim hakkında bilgi verildikten başka sancaktaki hayvancılık da anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde toprağa bağlı çiftçi köylülerin hukukî statüleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sancaktaki çarşı, pazar ve işletmeler hakkında bilgi verildikten başka vakıf ve mülk arazi ile mirî arazinin dönüm olarak miktarı tespiti çalışılmıştır. Sancaktaki toprakların tasarruf şekilleri ve tasarruf edenler hakkında da bilgi verilmiştir.

IV. ve son bölümde de sancaktaki vakıf eserler ve müesseseler ile bunların kurucuları, buldukları yerler ve vakıf gelirleri hakkında rastlanılan kayıtlar değerlendirilmiştir.

Ekler kısmında sancak kanunnâmesi verildikten sonra nâhiyelerin gelir kaynakları tablolar halinde gösterilmiştir.

Çalışmada 16. yüzyılda Çankırı Sancağı'nın idarî teşkilâtı, iskân ve nüfusu, iktisadî durumu ve toprak idâresi ile sancaktaki vakıf müesseseleri hakkındaki bilgiler değerlendirilmiştir.

Sevim, Sezai: "XVI. Yüzyılda Karasi Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre)", Doktora Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Muzaffer Ankan), V+126 s, 3 plan, 8 har.

Karasi Sancağı, Marmara Denizi'ne kıyısı bulunmayan ama Ege Denizi'ndeki gelişmiş iskeleleriyle denize açılabilen, karadan da Hüdâvendigâr,

Biga, Kütahya ve Saruhan sancakları ile sınır komşuluğu dolayısıyla ilişkide bulunabilen bir idarî birim durumundaydı.

Yıllar öncesinde, bilinen eski yerleşiklerinin Mysia adı ile tanınan topluluk olduğu, bu sebeple de bölgeye Mysia dendiği ifade edilmektedir. Mysialılardan sonra Bizans'ın hakim olduğu bölgeye, Türkler'in ilk gelişi XI. yüzyılda gerçekleşmiş ancak buraların Türk toprağı haline gelişi XIII. yüzyılda mümkün olabilmektedir. Karasiogulları tarafından yerine getirilmiş olan bu gelişme, bölgenin Osmanlılara geçişiyle birlikte, XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bütün yönleriyle gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

XIV. yüzyılda kısa süreli değişikliklerden sonra XV. yüzyılda, gerek coğrafi sınırlar itibariyle ve gerekse idarî statüsü bakımından klasik idarî şeklini alan Karasi Sancağı, XVI. yüzyılda toprakları artık tamamen Müslüman nüfusuyla iskan edilmiş bir vaziyete gelmişti. Sancak idarî teşkilâtlanması 14 nahiye ve birisi Karacalar Cemaatine tahsis edilmiş olmakla birlikte, 12 nahiyeyi içine alan 6 kazadan müteşekkil bulunuyordu. Geriye kalan nahiyelerin biri Temrezler diğeri de Haydarlar olmak üzere Hüdâvendigâr Sancağı'nda oluşturulmuş bulunan Mi-halîç Kadılığı'nın kaza dairesine bağlı bulunuyordu.

Bölgede daha çok XVI. yüzyılın ikinci yarısında görülen Celalî ve suhte hareketleriyle kısa süreli meydana gelen çekirge istilası ve kuluk sebepleriyle toplum olumsuz etkilenmelere maruz kalmıştır. Buna rağmen ziraat üretimine devam edildiği görülmektedir. Sancak bölgesi, ziraat üretimiyle kendi kendine yetmesinin ötesinde artı ürünü başta buğday olmak üzere, meyveler, hasır, deri, mum ve yağ gibi çeşitli maddeleri uzun yıllar komşu sancaklara, çoğunlukla da İstanbul'a satmıştır.

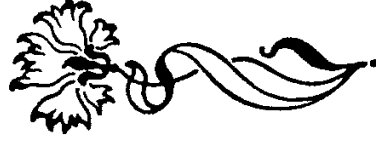
Ülke için de önem arzeden yolların geçtiği güzergahta bulunan Karasi Sancağı'nda, kendi sınırları içindeki yollarla birlikte ulaşım derhendler vasıtasıyla güven içinde temin edilmeye, sancak içinde çeşitli yerlerde kurulan pazarlarla da ticaret yaygınlaştırılmaya çalışılıyordu. Bölgede en gelişmiş yerleşim ve ticaret merkezi olan Balıkesir şehri, sancağın sadece idarî merkezi olmakla kalmıyor aynı zamanda birçok bakımdan yörenin en hareketli yerleşim birimi hüviyetini kazanıyordu. Gerek şehirlerde ve gerek diğer büyük bazı yerleşim birimlerinde dinî, içtimâî, ticarî, eğitim gibi bir çok alanda vakıflar yoluyla inşa ettirilmiş bulunan hizmet ve yardımlaşma binalarıyla bölge halkı arasında sosyal dayanışmanın tesisine çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nin bir parçası durumundaki Karasi Sancağı'nın birçok özelliği aydınlatılmaya çalışılmış ve böylelikle bölgedeki toplumsal değişim ve gelişim de izlenmeye gayret gösterilmiştir.

Taş, Kenan Ziya: "Tapu Tahrir Defterlerine göre XVI. Yüzyılda Bolu Sancağı", Doktora Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koparan), 273 s.

16. Yüzyılda Bolu Sancağı, Kuzey Batı Anadolu'nun büyük bir kısmını yani bugünkü Bolu, Zonguldak ve Bartın illerinin yayıldığı sahayı içine almaktaydı. Osmanlı hakimiyetinin ilk yıllarında müstakil bir sancak olan Bolu, 17. yüzyıla kadar bu durumunu devam ettirmiştir.

ÇANKIRI COĞRAFYASI

Ahmet Kemâl Üçok

– 1941 –

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	87416
Tas. No:	956.12. ÜÇÜ-Ç

123 MAYIS 2003

MADDE
SONRA

Okuyan Adam Yayınları

Ankara - 2002

Hünerlerini sokakta gösteren canbazlar.

bir de sehpa bulunurdu.

Bütün formaliteler tamamlandıktan sonra harakiri yapacak şahıs en yeni merasim elbiselerini giymiş olduğu halde, yanında şahitleriyle beraber harakiri yerine gelir ve üzerine hançerin konacağı sehpanın başında diz çökerek otururdu. Bundan sonra resmî memurlar ve arkadaşları yarım daire teşkil edecek şekilde sıralanırlardı. Bundan sonra imparatorun temsilcisi ona hançeri verir, harakiri yapacak olan da suçunu itiraf eder ve hemen arkasından hançeri eline alırdı.

Bütün asilzadeler daha küçük yaştan itibaren harakirinin nasıl yapılacağını çok iyi bilirlerdi. Harakiri'ye başlarken hançer, karnın üstünden ve sol taraftan vücuda sokulur, boydan boya sağa doğru çekildikten sonra yukarıya doğru çevrilir ve biraz da yukarıya doğru kesilirdi.

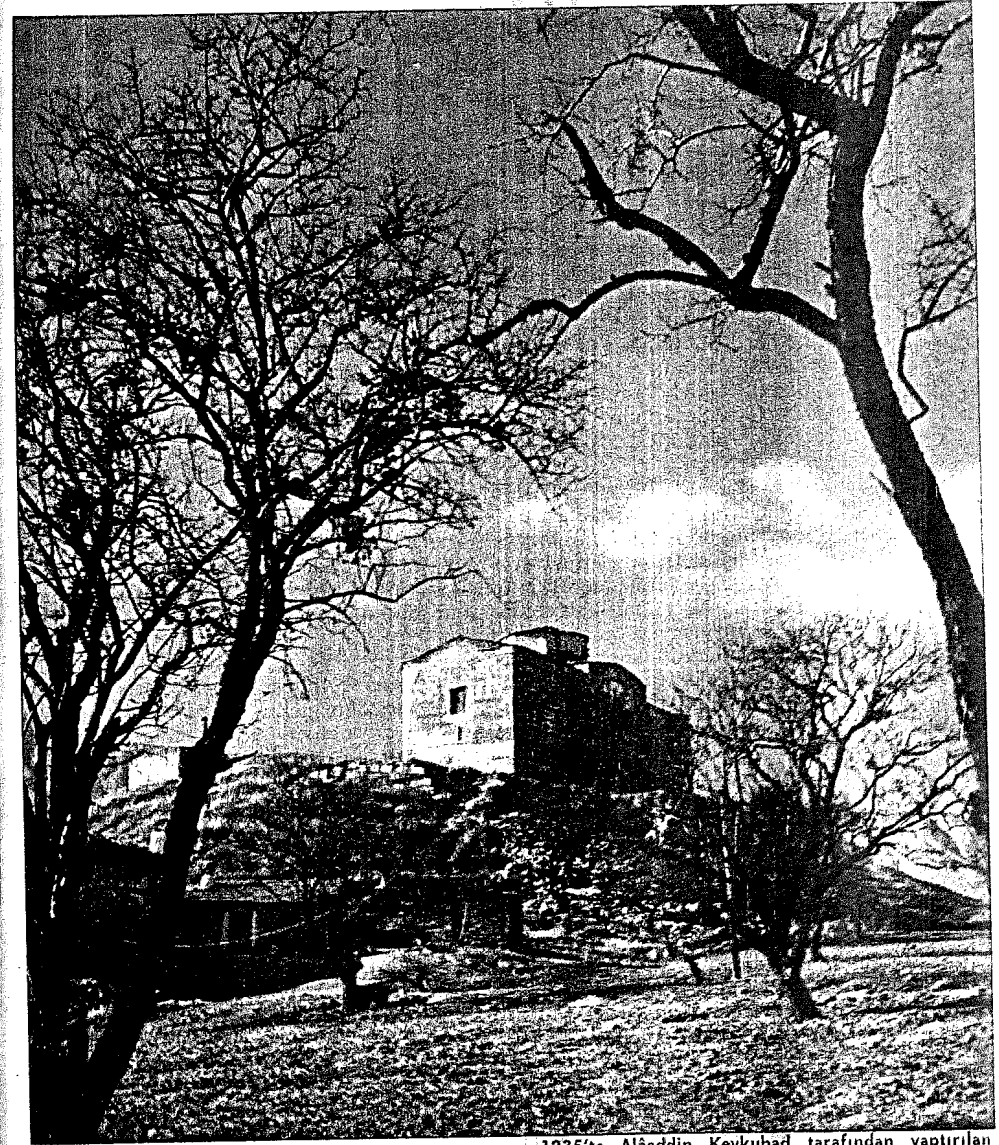
Harakiri yapacak şahıs bu işi tamamlayınca o ana kadar yanında diz çökmüş vaziyette duran arkadaşı birden fırlayıp kalkar ve kılıcını harakiri yapanın ense-

sine indirirdi. Bundan sonra kanla lekeli hançer, imparatora gönderilerek emrinin yerine getirilmiş olduğu belirtilirdi.

Daha sonraki yüzyıllarda harakiri usulünde değişiklikler oldu. Yalnız asilzadeler değil, halktan ileri gelenler de harakiriye mahkûm edilmeye başladılar. Bunlar için de harakiri merasimi yine aynı şekilde icra edilirdi. Mahkûm şahıs şahitleriyle beraber harakiri yerine gelerek sedire oturur, arkasında da belinde kılıç bulunan bir görevli ayakta dururdu. Hançer son ana kadar meydana çıkarılmazdı. Hâkimler hükmü tebliğ ettikten sonra hançer sehpanın üstüne konurdu. Mahkûmun o anda harakiriye başlaması lâzımdı; bir an tereddüt ettiği takdirde arkasında bekleyen görevli, kılıcını ensesine indirerek hükmü infaz ederdi.

Mecburî harakiri 1868 yılında yasak edildi, ama ihtiyarî harakiri hâlâ devam etmektedir.

Orhan Yüksel

1235'te Alâeddin Keykubad tarafından yaptırılan Taş Mescit

MADDE 241 GÜNCELLENMİŞTİR
SONRA GÜNCELLENMİŞTİR
22 MAYIS 2001

Çankırı

Çankırı kalesi
Bizans ordularına göğüs germişti

چانغری

۶۷۶

و شمشرخان را، که در جنگ با مغولان شرکت داشتند، دستگیر کرد. چاندسلطان از ابراهیم عادلشاه کمک خواست. سرانجام محمدخان دستگیر شد و چاند سلطان آهنگخان حبشی را وکیل السلطنه کرد (فرشته، همانجا).

در ۱۰۰۸، مغولان بار دیگر تصمیم به تصرف دکن گرفتند و سپاهی از سوی قطبشاهیان، عادلشاهیان و نظامشاهیان روانه جنگ شد. با تمام تلاش دکنیان، سرانجام مغولها پیروز شدند (همان، ج ۲، ص ۱۶۲-۱۶۳؛ صمصامالدوله شاهنوازخان، ج ۱، ص ۷۰۱-۷۰۲). مغولان احمدنگر را محاصره کردند. چاندسلطان دریافت که قلعه به زودی سقوط خواهد کرد؛ ازاین رو، از چیتخان خواجهسرا خواست که قلعه را به دانیال تسلیم نماید تا مغولان به ناموس مردم دستاندازی نکنند. چیتخان اهل قلعه را فراخواند و اعلام کرد چاندسلطان با مغولان مصالحه کرده است و قلعه را به آنها تسلیم خواهد کرد. اهل قلعه نیز به حرمسرا رفتند و چاندسلطان را به قتل رساندند. طبق پیش‌بینی چاندسلطان، چند روز بعد قلعه احمدنگر به دست مغولان افتاد و بسیاری از اهالی به قتل رسیدند و تمام خزاین نظامشاهیان تصرف شد. پس از این واقعه، اکبرشاه شخصی به نام مرتضی، از خاندان نظامشاهی، را پسر دکن حاکم نمود (فرشته، ج ۲، ص ۱۶۳؛ صمصامالدوله شاهنوازخان، ج ۱، ص ۷۰۲؛ اکرام، ص ۲۸۳، ۵۸۲). با قتل چاندسلطان استقلال نظامشاهیان به پایان رسید.

چاندسلطان، به دلیل علاقه بسیارش به اهل بیت و احترامی که به سادات می‌گذاشت، احتمالاً شیعه بوده است (فرشته، ج ۲، ص ۵۱).

منابع: صمصامالدوله شاهنوازخان، مآثرالامرا، کلکته ۱۸۸۸-۱۸۹۱؛ علی‌بن عزیزالله طباطبا، برهان مآثر، دهلی ۱۹۳۶/۱۳۵۵؛ محمدقاسم‌بن غلامعلی فرشته، تاریخ فرشته، یا، گلشن ابراهیمی، چاپ سنگی لکهنو ۱۲۸۱؛ ابوالقاسم میرعالم، حدیقه‌العالم، ج ۱، حیدرآباد، دکن ۱۳۰۹؛

William Henry Beveridge, *A comprehensive history of India: civil, military and social*, London 1871; S. M. Ikram, *History of Muslim civilisation in India and Pakistan [93-1273/711-1856]: a political and cultural history*; Karachi 1995.

/ سیدحسین رئیس‌السادات /

چانغری، شهری در شمال آناتولی مرکزی. نام آن در ترکی قدیم کانغری، کانقری و در ترکی عامیانه چانگیری یا

بیجاپور خیمه زده بودند، خواست تا کار را به صلح تمام کنند، اما صلح صورت نگرفت و سپاهیان بدون نتیجه به سرزمینهایشان بازگشتند (همان، ج ۲، ص ۵۳-۵۴؛ میرعالم، ج ۱، ص ۱۹۵، ۲۰۶). ابوالحسن خان دست چاندبیبی را از امور کوتاه نمود و از ۹۹۰ تا ۹۹۸ در بیجاپور حکومت کرد. چاندبیبی در ۹۲۲، راهی احمدنگر شد (فرشته، ج ۲، ص ۵۶؛ میرعالم، ج ۱، ص ۲۱۳-۲۱۴).

در ۹۹۸، حکومت بیجاپور به دست ابراهیم عادلشاه دوم افتاد که تا زمان مرگش در ۱۰۰۳، بر آنجا حکم راند. از ۱۰۰۳، بار دیگر کشمکش در بیجاپور آغاز شد. عده‌ای خواهان پادشاهی بهادرشاه، پسر ابراهیم عادلشاه دوم و عده‌ای طرفدار احمد شاه‌بن طاهر بودند که سلطنت را غصب کرده بود. جنگ بین امرای حبشی و دکنی در گرفت. مراد میرزا، فرزند اکبرشاه بابر و حاکم گجرات، نیز برای ضمیمه کردن دکن به امپراتوری مغول، سپاهی روانه بیجاپور کرد. هنگامی که سپاه مغول به دروازه‌های احمدنگر رسید چاندبیبی به دفاع از شهر پرداخت. محمدخان، از امرای دوره مرتضی نظامشاه، نیز به حمایت از او برخاست و حکومت احمدنگر به دست چاندبیبی افتاد و به عنوان پادشاه برای او چتر گرفتند و از آن پس، او را چاندسلطان نامیدند (فرشته، ج ۲، ص ۹۰-۹۲، ۱۵۹، ۱۶۱؛ طباطبا، ص ۵۹۴-۵۹۵). چاندسلطان، بهادرشاه را اسماً به پادشاهی احمدنگر منصوب کرد، اما زمام امور را در دست داشت و نزدیکان خود را به کارگماشت (فرشته، ج ۲، ص ۱۶۲).

اندکی بعد، سپاه مغول وارد احمدنگر شدند و شهر را غارت و قلعه را محاصره کردند. سپاه اخلاص خان و آهنگ خان، از امرای حبشی، که از احمدنگر دفاع می‌کرد، شکست خورد و حلقه محاصره تنگ‌تر شد (فرشته، ج ۲، ص ۱۵۹-۱۶۱؛ طباطبا، ص ۵۹۵-۵۹۶، بورج، ج ۱، ص ۱۳۸). سرانجام، مغولان به قلعه راه یافتند. چاندسلطان لباس رزم پوشید و با تشویق سربازان، مانع ورود مغولان به قلعه شد. جنگ تن به تن که چاندسلطان آن را هدایت می‌کرد، با پیروزی مردم احمدنگر خاتمه یافت و چاندسلطان مورد توجه دوست و دشمن قرار گرفت (فرشته، همانجا؛ طباطبا، ص ۶۱۷-۶۲۲).

در ۱۰۰۴، بین اهل قلعه و امرای احمدنگر و مغولان مصالحه شد و با واگذاری ناحیه برار به مغولان، جنگ پایان یافت (فرشته، ج ۲، ص ۱۶۲؛ طباطبا، ص ۶۲۵-۶۳۱؛ بورج، همانجا).

با پایان گرفتن جنگ، بار دیگر اختلافات داخلی شروع شد. محمدخان، که وکیل و امیرالامرای چاندسلطان بود، آهنگخان

1. Beveridge

2. Ikram

Kum becomes more and more inhospitable as one goes southwards. The region called Adam-Kirghān ("where man perishes") between the Amū-Daryā and the cultivated region of Bukhārā, consisting of sandhills (*barkhān*), is considered especially uninviting and dangerous. In summer, there is absolutely no life in the desert; in the winter, there is vegetation, such as the *taksaul* shrub, and a few springs and wells are visited by Kazakh nomads. Schuyler noted that "Kirghiz" (sc. Kazakh) nomads crossed into the Kizil-Kum from north of the Sir-Daryā on the river ice and returned in the spring when there were still ice floes in the river. Moreover, the mediaeval Islamic sources show that the winter, when the desert was carpeted with snow, was normally the time for military and other movements across the Kizil-Kum. Thus the Ghaznawid historian Bayhaqi noted that it was the absence of snow which prevented the Oghuz ruler of Djand, Shāh Malik, from restraining the rebel in Khwārazm Hārūn and his Saldjūk allies from invading Khwāsān in spring 426/1035 (*Ta'rikh-i Mas'ūdi*, ed. Ghāni and Fayyād, 683-4); and in the 6th/12th century the raids of the Khwārazm-Shāhs to Djand and against the Kipčak were always made in winter [see DJAND in Suppl.]. At the south-eastern extremity of the Kizil-Kum lay the Kaṭwān Steppe, to the north of the Samarqand-Khondjand road, where in 536/1141 Sultan Sandjar was defeated by the Karā-Khitāy [q.v.]. In recent times, the desert sands have encroached on the cultivated fringes, and in the later 19th century several villages on the lower course of the Zarafshān river became buried in the sands.

Bibliography: E. Schuyler, *Notes of a journey in Russian Turkistan, Khokand, Bukhara, and Kuldja*, London 1876, i, 68-9; W. Moralsky, *Turkestan'skiy kraï*, St. Petersburg 1913, 25 ff.; F. Machatschek, *Landeskunde von Russisch-Turkestan*, Stuttgart 1921, 286 ff.; V. Peltz, *Očerki yuznikh Kizil-Kumov*, Samarqand 1912.

(W. BARTHOLD - C. E. BOSWORTH)

KIZIL-ÜZEN (in Azeri Turkish "Red River"), the ancient Amardus, a river which flows through Adharbāydjān and enters the Caspian Sea forty miles east of Seffd-Rūd, "White River", at its junction with the river Shāh-Rūd at Mendjil. Its source lies in the province of Ārdilān, and it begins by crossing 'Irāk 'Adjamī to the north; its right-bank tributary is the Zandjān, on the left it receives the Kara-göl at Miyāne, then it runs along the southern slopes of Elburz, describing a great arc 125 miles long and crosses this range through the defile of Rūdbār and the narrow valley of Rustam-ābād, a kind of couloir through which rush violent winds from the south in winter and from the Caspian in summer. It was known to the Arabs as Nahr al-Abyaḍ "White River" (tr. of the Persian *Sefid-Rūd*) (cf. Dimashki, *Cosmography*, tr. Mehren, 145); at one time the Turks called it the Hülān (Hādijī Khālifa, *Djihān-numā*, 304).

Bibliography: A. Chodzko, *Popular poetry of Persia*, 479, No. 2; Fr. Spiegel, *Iranische Altertumskunde*, i, 75 ff.; Rawlinson, in *JRGS*, x, 64; Schefer, *Chrestomathie persane*, ii, 98; H. L. Rabino, in *RMM*, xxxii, (1915-6), 262-3; Le Strange, *The lands of the Eastern Caliphate*, 169; Hamd Allāh Mustawfī, *Nuṣṣat al-kulūb*, ed. Le Strange, 217; M. de Kotzebue, *Voyage en Perse*, Fr. tr., Paris 1819, 186 (view of the bridge of Kaplān-tāgh as frontispiece); Fr. Sarre, *Reise von Ardebil nach Zendschan*, in *Petermann's Mitteilungen*, xlv (1899), 215-17.

(CL. HUART)

KIZIMKAZI, in full, KIZIMKAZI-DIMBANI, a small hamlet in south-west Zanzibar situated in lat. 6° 26' S, which possesses the earliest datable mosque in East Africa. Its mihrāb has a dedicatory Kūfic inscription recording its foundation by Shaykh Abū 'Imrān Mūsā al-Ḥasan Muḥammad in 500/1106-7. This is flanked by Qur'ānic verses and two inscriptions in roundels, all of great elegance. The nearest analogy is with a grave cover found at Sirāf: the *ensemble* was either imported from there or executed in Zanzibar by a Sirāfi mason. This Persian connection accords with traditions of trading relations, attested by inscriptions in Somalia and by the Kilwa histories. Otherwise, the mosque is an undistinguished rectangular structure. H. N. Chittick excavated it and the adjacent site in 1960. The huted settlement dates from the 11th century or earlier: a ruined stone house and defensive enclosures are probably 18th century, when, as is commemorated by another inscription dated 1184/1772-3, the mosque and mihrāb were largely rebuilt, the earlier inscriptions being incorporated into the fresh structure. An oral tradition claims that it was the capital of Bakari, a 17th century Swahili ruler of southern Zanzibar, but this seemingly contradicts the archaeological evidence; the fortified residence and the rebuilding of the mosque are more congruent with the 18th century development of the eastern African slave trade.

Bibliography: *Chronica dos reyes de Quiloa*, apud J. de Barros, *Da Ásia*, (1552), ed. A. Baião, Coimbra 1932; *History of Kilwa* (Arabic text), ed. S. A. Strong, in *JRAS* (1895); S. Flury, *The Kufic inscriptions of the Kizimkazi mosque*, in *JRAS* (1922); H. N. Chittick, *Preliminary report on the excavations at Kizimkazi Dimbani*, in *Annual report of the Antiquities Division, Tanganyika*, 1960, Dar es Salaam 1962; G. S. P. Freeman-Grenville, *The French at Kilwa Island*, 1965; idem and B. G. Martin, *A preliminary handlist of the Arabic inscriptions of the Eastern African coast*, in *JRAS* (1973); P. M. Garlake, *The early Islamic architecture of the East African coast*, 1966; W. H. Ingrams, *Zanzibar, its history and its people*, 1931; anon., *Zanzibar guide*, Govt. Printer, Zanzibar 1952; D. B. Whitehouse, *Excavations at Sirāf, in Iran*, vii (1969), 62 and pl. VIII.

(G. S. P. FREEMAN-GRENVILLE)

KIZKĀHĀN [see KILĀT].

KIZLAR AGHĀSĪ [see KIZ].

KOÇ HIŞAR, a name of several towns and villages in Asia Minor, derived from Koçja-Ḥişar; compare such names as Koç Ḥişārī, Koyun Ḥişārī, Koyul Ḥişārī, Keçi Ḥişārī and Toklu Ḥişārī. Confusion is often prevented by the addition of the name of the nearby provincial capital or of another word, e.g. Çankırı Koç-Ḥişārī, Şerefli Koç Ḥişārī. For the same reason, the toponyms of places with this name have been changed in recent times.

I. **ŞEREFLİ KOÇ HIŞARLI** (in modern usage *Şerefli Koçhisari*, centre of an *ilçe* (previously *kaḍā*) formerly called Esb-keshān, in central Anatolia nowadays within the *il* (*wilāyet*) of Ankara (formerly of Konya), 8 km east of the northeastern shores of the Tuz Gölü [q.v.]. The town is situated on the road connecting Ankara with Adana via Aksaray, nowadays a major line of communication. The countryside around it is watered by a mountain stream and yields a varied agricultural produce; there is also sheep-raising. Since ancient times salt has been produced at Kaldırım on the lake. In 1950 Şerefli-koçhisar town had a population of 4,458 and the

-Ankara
-Sivas
-Mardin
-Gaziantep
-Siyirtli

22 EYLÜL 1989

199 EKİM 1990

WADEE YATILAR DİRYAN
KONPA BELİN ÇOKÇAN